

Amalia Prochownik

Z badań nad przeobrażeniami struktur osadniczo-agrarnych w południowej Polsce

Przestrzenny układ osadniczo-agrarny jest odzwierciedleniem organizacji społecznego i gospodarczego życia, kształtującego się w określonym środowisku geograficznym i określonych stosunkach społeczno-ekonomicznych, zmieniających się w poszczególnych epokach¹. Zmiany organizacji społecznego i ekonomicznego życia wsi pociągają za sobą przemiany w przestrzennym układzie osiedli oraz ich morfologii agrarnej². Przeobrażenia te, w zależności od kształtujących je czynników, są bardziej lub mniej gwałtowne, zacierają całkowicie lub w znacznej części dotychczasowe układy lub dostosowują je do nowych potrzeb.

Badania nad przeobrażeniami układów osadniczo-agrarnych prowadzone są od szeregu lat w Katedrze Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie, pod kierunkiem prof. dr M. Dobrowolskiej. Wyniki tych badań były już częściowo publikowane w „Rocznikach Naukowo-Dydaktycznych” WSP w Krakowie, na łamach „Przeglądu Geograficznego”, „Geografiska Annaler” i w innych czasopiśmie³.

W poniższym opracowaniu zdążam do przedstawienia wyników badań nad przeobrażeniami struktur osadniczo-agrarnych w południowej Polsce, opartego na wybranych pracach magisterskich z lat 1958—1965 i na własnych badaniach prowadzonych w powiecie proszowickim, sandomierskim i tarnobrzescim⁴.

Przedmiotem prac są wsie leżące w różnych rejonach ekonomicznych, mianowicie na terenach rolniczych, uprzemysłowionych i uprzemysławianych.

Podstawą źródłową prac były współczesne i dawne mapy szczegółowe, materiały statystyczne, wywiady i obserwacje w terenie.

Badania nad przeobrażeniem struktur osadniczo-agrarnych prowadzono kilkoma sposobami, w zależności od posiadanego materiału źródłowego:

- w wypadku posiadania dawnych i współczesnych map szczegółowych prześlędzono w toku szczegółowych wywiadów w terenie i omówiono zmiany w przestrzennym układzie zabudowań i sąsiedztwie parcel, jakie zachodziły od połowy XIX w. do czasów współczesnych (Makocice, Miękinia, Wawrzeńczyce),
- jeśli do wybranej miejscowości istniała tylko mapa katastralna z XIX wieku, drogą badań terenowych nanoszono zmiany w zabudowie i układzie parcel, zachodzące do czasów współczesnych (Kryg, Lipinki i inne),
- w przypadku braku map szczegółowych z wcześniejszego okresu czasu (XIX w.) stosowano znaną w badaniach osadniczych metodę retrogresywną⁵.

Drogą eliminacji nowszych nawarstwień osadniczo-agrarnych odtworzono przestrzenny układ osadniczy i agrarny z połowy XIX w. i kolejność przeobrażeń,

- w odniesieniu do miejscowości objętych komasacją, do których nie znaleziono pierworysu pomiarowego, ograniczano się jedynie do wzmianki o przestrzennym układzie pól i zabudowań z okresu przed scaleniem, opartej na informacjach mieszkańców wsi.

W badaniach dążono do ustalenia podstawowych czynników i procesów, które ukształtowały współczesny obraz osadniczo-agrarny wsi, uchwycenia punktu zwrotnego w procesie przeobrażeń i współczesnych tendencji rozwojowych. Wymagało to prześledzenia historyczno-osadniczego podłoża przed okresem przemian wiążących się bądź z przeprowadzeniem reform agrarnych, bądź z uprzemysłowieniem badanego terenu. Podstawą prac było stwierdzenie, że w przeobrażeniu krajobrazu osadniczo-agrarnego podstawową rolę obok czynników polityczno-społecznych i warunków naturalnych odgrywa gospodarujące społeczeństwo, stąd też badania nad zmianami struktur osadniczo-agrarnych powiązано ściśle z badaniami przemian struktur demograficznych (zmian w gęstości zaludnienia i w strukturze społecznej i zawodowej).

PROBLEMATYKA I WYNIKI BADAŃ

Problematyka badań osadniczo-agrarnych skupiła się wokół dwóch zagadnień:

- przemian w strukturze agrarnej z uwzględnieniem procesu rozdrabniania gospodarstw,
- zmian w strukturze osadniczej (w układzie przestrzennym zabudowań, fizjonomii osiedli, w wytwarzaniu się nowych centrów i urbanizacyjnych załączków wsi.

Przeobrażenia struktury agrarnej w badanych wsiach przebiegały różnorodnie, w zależności od: rejonu ekonomicznego, w jakim leży badana wieś, historycznie ukształtowanego podłoża, rodzaju i zasięgu przeprowadzanych reform agrarnych, nasilenia procesu rozdrabniania gospodarstw i gruntów, wiążącego się ze strukturą społeczną i ekonomiczną mieszkańców wsi.

PRZEMIANY STRUKTURY AGRARNEJ WE WSIACH REJONÓW UPRZEMYSŁOWIONYCH

Struktura agrarna Byczyny, Ciężkowic i Jelenia, wsi podmiejskich leżących w zapleczu Jaworzna (w odległości 3—6 km), kształtowała się od końca XIX w. po czasy obecne pod wpływem szybko rozwijającego się jaworznickiego ośrodka przemysłowego. Brak odpływu ludności, a nawet jej napływ do wsi, związany z zapotrzebowaniem na siłę roboczą w Jaworznie i sąsiednich miastach, pociągnął za sobą szybkie rozdrabnianie gospodarstw i gruntów drogą rodzinnych podziałów spadkowych i sprzedaży ziemi na działki robotnicze. Drobne gospodarstwa rolne przestały być już u progu obecnego stulecia wyłączną podstawą utrzymania rodzin, znajdujących dodatkowe źródło dochodów w pracy w górnictwie.

W początkach XX w. w strukturze rolnej Byczyny, Ciężkowic i Jelenia dominowały gospodarstwa liczące od 2—5 ha (50—55% ogółu gospodarstw). Gospodarstwa poniżej 2 ha stanowiły około 20—35%, w tym gospodarstwa działkowe (do 1/2 ha) od 10—15% ogółu gospodarstw. Pod koniec 20-lecia

międzywojennego grupą gospodarstw średnich, 2—5 ha, zrównała się ilościowo z grupą gospodarstw do 2 ha, gdyż obydwie grupy liczyły po około 40% ogółu gospodarstw. Liczba gospodarstw działkowych przekroczyła 20%. Zniknęła poza tym całkowicie grupa gospodarstw ponad 10-hektarowych, która około 1910 r. obejmowała pewien odsetek gospodarstw. Spadł również znacznie, w porównaniu z rokiem 1910, odsetek gospodarstw grupy liczącej 5—10 ha. Wszystkie gospodarstwa małe, pochodzące z rozpadu średnich i większych gospodarstw, straciły w okresie międzywojennym prawie całkowicie charakter gospodarstw rolniczych i przekształcały się w gospodarstwa chłopów-robotników. Reforma rolna z 1945 r. nie wpłynęła na zmianę struktury gospodarstw w tych wsiach, ponieważ nie było tu łośwarków. W okresie Polski Ludowej proces rozpadu gospodarstw odbywał się nadal w szybkim tempie. W 1950 r. dominującą grupę gospodarstw stanowiły gospodarstwa do 2 ha (od 72—80%). Udział gospodarstw karłowatych, do 0,5 ha, wynosił od 25% w Byczynie i Jeleniu do 39% w Ciężkowicach. W 1960 r. ilość gospodarstw drobnych, do 2 ha, liczyła już od 84—88% wszystkich gospodarstw w tych miejscowościach. Gospodarstwa ponad 2 ha stanowiły dość niski odsetek (10—15% ogólnej liczby gospodarstw). Udział gospodarstw ponad 5-hektarowych (rolniczych) wynosił niewiele ponad 1%. Przyczyną szybko postępującego procesu rozdrobnienia gospodarstw był znaczny przyrost ludności, której głównym źródłem utrzymania była praca w przemyśle, a także, jak wykazały badania Saduskiej, ustawa o znacznych obowiązkowych świadczeniach na rzecz państwa, ciążących na gospodarstwach liczących ponad 1 ha.

Z rozdrobnieniem gospodarstw wiąże się zagadnienie podziału parcel gruntowych. Dzielenie parcel, od przeszło 100 lat, wzdłuż i wszerz doprowadziło do daleko posuniętej szachownicy gruntowej, rozwiniętej na kanwie układu niwowego. Działki te mają obecnie przeważnie kształt wąskich a długich pasm, biegnących w różnych kierunkach, o szerokości 5—10 m i długości kilkudziesięciu metrów.

Niemal analogiczny przebieg miały zmiany struktury agrarnej w Miękinii, wsi leżącej w zapleczu Krzeszowic i od 1907 r. przekształcającej się z wolna w osiedle robotnicze pod wpływem rozbudowy miejscowego zakładu przemysłowego (kamieniołomy porfiru). W 1910 r. zasadniczy trzon wszystkich gospodarstw stanowiła grupa 2—5 ha, obejmująca około 52% ogólnej liczby gospodarstw, przy znacznym udziale gospodarstw do 2 ha (około 30%). Odsetek gospodarstw powyżej 5 ha był niewielki (około 18%). Pod koniec okresu międzywojennego gospodarstwa drobne, do 2 ha, obejmowały już ponad 72% wszystkich gospodarstw, przy bardzo niskim udziale gospodarstw powyżej 5 ha. Proces rozdrabniania gospodarstw rozwija się nadal w okresie po II wojnie światowej. W 1960 r. gospodarstwa do 2 ha liczyły już około 80% wszystkich gospodarstw, przy zupełnym zaniku grupy gospodarstw powyżej 5 ha. Przyczyny rozdrabniania gospodarstw w Miękinii były analogiczne do przyczyn rozdrabniania gospodarstw w zapleczu Jaworzna, a więc przede wszystkim przyrost ludności, znajdującej zatrudnienie w miejscowym zakładzie pracy i w pobliskich ośrodkach przemysłowych, oraz przeobrażanie się gospodarstw rolnych w gospodarstwa chłopów-robotników i gospodarstwa działkowe robotników. Prace Hawrylaka i Saduskiej potwierdziły dotychczasowe wyniki badań o szybkim rozpadzie gospodarstw w obszarach uprzemysłowionych⁶.

Proces rozpadu indywidualnej własności chłopskiej w mniej uprzemysłowionym powiecie gorlickim nie miał tak szybkiego tempa, jak w powiecie chrza-

nowskim. Patrzyk B. przedstawił to zagadnienie na przykładzie Dominikowic, Kobylanki, Krygu i Lipinek, wsi związanych z rozwojem przemysłu naftowego i leżących w zapleczu Gorlic, niestety tylko dla lat 1950—1960. Światło na wcześniejszy przebieg tego procesu rzucają jednak badania nad rozdrobnieniem wybranych gospodarstw tych wsi. Wynika z nich, że spadkowe podziały rodzinne przyczyniły się, podobnie jak i na innych terenach, do „równania w dół” wszystkich gospodarstw, czyli powstawania coraz liczniejszej grupy drobnych gospodarstw chłopskich. W 1950 r. ilość gospodarstw do 3 ha stanowiła podstawowy trzon gospodarki w tych wsiach. Grupa ta obejmowała w poszczególnych wsiach od 60—75% ogólnej liczby gospodarstw, w tym gospodarstwa działkowe od 7—17%. Gospodarstwa średniorolne od 3—5 ha, liczyły zaledwie od 17—25%. Nikły odsetek zajmowały gospodarstwa powyżej 5 ha. W ciągu 10 następnych lat, tj. do 1960 r., sytuacja uległa dalszemu pogorszeniu. Wzrosła ilość gospodarstw działkowych, których udział wahał się już od 13—35%, kosztem grupy średniorolnej i gospodarstw liczących powyżej 5 ha. Rozdrobnienie gospodarstw w badanych wsiach powiatu gorlickiego nie przybrało jednak tak wielkich rozmiarów, jak w bardziej uprzemysłowionym powiecie chrzanowskim.

PRZEOBRAŻENIE STRUKTURY AGRARNEJ NA TERENACH ROLNICZYCH

Współczesna struktura agrarna Gierałtowic, pogórskiej wsi w powiecie wadowickim, leżącej w odległości 10 km od Wadowic i 7 km od Zatora, kształtowała się w wyniku podziału dawnych łańców leśnych (podziały spadkowe) i rozpadu własności folwarcznej (reformacja rolna z 1944 r.). Rozdrobnienie gospodarstw i pól nie przybrało tu zbyt wielkich rozmiarów, dzięki znacznemu odplywowi ludności po II wojnie i powiększeniu obszaru gospodarstw niższych grup ziemią nadzieloną z reformy. Gospodarstwa do 1 ha stanowią tu zaledwie 5%, a łącznie z grupą gospodarstw 1—2 ha około 19% ogólnej liczby gospodarstw. W 1958 r. najwięcej było gospodarstw liczących od 3—5 ha i 5—7 ha (łącznie około 60%). Rozdrobnienie gruntów jest tu także stosunkowo niewielkie (70% wszystkich gospodarstw ma grunty w 1 lub 2 parcelach). Większość parcel położona jest w sąsiedztwie domów, skąd ciągną się pasmami dochodzącymi do długości 1,5 km. Opracowanie S. Zimnala potwierdziło dotychczasowe wyniki badań, m. in. Amalii Prochownik, że powojenna emigracja i podziały ziemi pochodzące z reformy rolnej wpłynęły znacznie na zahamowanie procesu rozdrabniania gospodarstw w okresie 1945—1960⁷.

Przemiany struktury agrarnej w Stalach, wsi w powiecie tarnobrzeskim, kształtowały się do 1963 r., podobnie jak w Gierałtowicach, pod wpływem rozdrabniania gospodarstw i parcelacji ziemi folwarcznej. Rozdrobnienie przybrało tu jednak mniejsze rozmiary niż w powiecie chrzanowskim, dzięki nabywaniu przez chłopów ziemi folwarcznej zarówno w okresie międzywojennym, jak i w wyniku reformy rolnej.

Odmienne od dotychczas omówionych przebiegały zmiany w morfologii agrarnej w rolniczych powiatach proszowickim i sandomierskim, należących ongiś do zaboru rosyjskiego⁸. Czynnikiem przekształcającym strukturę agrarną badanych wsi były: parcelacja ziemi folwarcznej, komasacja gruntów chłopskich i rodzinne podziały spadkowe. Największe zmiany wywołała komasacja, pod której wpływem ulegały całkowitemu lub częściowemu zatarciu historyczne układy agrarne. We wsiach nie objętych komasacją, lecz objętych parcelacją ziemi folwarcznej, obok nowego poparcelacyjnego układu pól zachował się

dawny układ gruntów. Podziały spadkowe, których następstwem jest rozdrobnienie gospodarstw i pól, nie przybrały zbyt wielkich rozmiarów, zwłaszcza w okresie po II wojnie, gdyż zostały zahamowane w wyniku silnej emigracji mieszkańców wsi.

PRZEOBRAŻENIA PRZESTRZENNYCH UKŁADÓW OSADNICZYCH

Przeobrażenia form osadniczych badanych wsi wiążą się ściśle ze zmianami struktury agrarnej, z przeobrażeniami struktury społecznej i zawodowej mieszkańców wsi w wyniku podejmowania pracy pozarolnej oraz z powstaniem i rozwojem zakładu przemysłowego na miejscu.

Komasacja wsi proszowickich i sandomierskich przeobraziła skupione osady we wsie o rozproszonej zabudowie lub wsie kilkuczęściowe. Ze scaleniem pól wiązała się bowiem akcja przenoszenia zagród z dawnego siedliska na nowe działki budowlane, zlokalizowane wzdłuż istniejących oraz nowo wytyczonych dróg. Przyczyniło się to do rozluźnienia zagęszczonej dotychczas zabudowy w starym siedlisku, na przykład w Piotrkowicach Wielkich, lub do całkowitej jego likwidacji (Wroniec). Parcelacja we wszystkich badanych rejonach przyczyniła się do zwiększenia ilości zagród we wsi i powstania nowych części wsi lub przysiółków. Stare jądro osadnicze nie uległo jednocześnie większym przekształceniom. Z czasem rozluźniła się jednak jego zabudowa w wyniku przenoszenia się niektórych zagród na nowe działki, położone zwłaszcza przy głównym trakcie. Podziały spadkowe gospodarstw doprowadziły nie tylko do rozdrobnienia gospodarstw i pól, ale i do ogromnego zagęszczenia i wydłużenia starej zabudowy wzdłuż istniejących dróg (wsie tarnobrzeskie), oraz do powstania rozproszonego budownictwa w różnych częściach wsi (Miękinia, Gierałtowice, Lipinki i inne).

Przeobrażenia wiejskich układów przestrzennych, zachodzące pod wpływem rozwoju nowego budownictwa w wyniku podejmowania pracy w nierolniczych działach gospodarki, a zwłaszcza w przemyśle, mają inny charakter, aczkolwiek nowe budownictwo rozwija się zwykle na kanwie dotychczasowego układu. Budynki chłopów-robotników lokowane są bądź na miejscu starych, wyburzonych zabudowań, bądź obok istniejących zagród chłopskich, w wypadku posiadania własnej parceli, bądź na zakupionych parcelach, znajdujących się najczęściej w pobliżu przystanku autobusowego, kolejowego lub przy najbliższej drodze wiodącej do miejsca pracy. Lokalizacja nowej zabudowy wzdłuż dróg, którymi przebiegają dojazdy do pracy, doprowadza do dalszego wydłużania się wsi oraz zrastania się poszczególnych wsi ze sobą i powstania wielokilometrycznych ciągów osadniczych (np. w powiecie tarnobrzeskim lub w południowej części powiatu proszowickiego). Rozwój nowego budownictwa chłopów-robotników i robotników, o odmiennych od dotychczasowych funkcjach i fizjonomii (ograniczanie lub zanik budownictwa gospodarczego i wznoszenie budynków mieszkalnych o charakterze podmiejskim, często piętrowych z garażem), w pobliżu przystanków komunikacyjnych i dróg wiodących do ośrodków pracy, prowadzi do powstawania nowych dzielnic o charakterze podmiejskim, czyli do przestrzennej urbanizacji wsi. W wypadku wsi podmiejskich wiedzie to do połączenia zabudowy wsi z zabudową miejską, na przykład w Jeleniu, i organicznego zrastania się wsi z miastem.

Lokalizacja zakładów przemysłowych w ośrodkach wiejskich przyczynia się bądź do prawie całkowitego zatarcia dotychczasowych struktur w krajobrazie osadniczo-rolnym, jak na przykład w wypadku powstania kombinatu siarko-

wego w Machowie⁹, bądź też staje się urbanizacyjnym załączkiem wsi, na przykład w Miękini czy Włostowie¹⁰. Obok zakładu przemysłowego powstały budynki administracyjne, mieszkania dla robotników, zmieniała się również infrastruktura układu osadniczego (wybudowano nowe drogi, przeprowadzono elektryfikację zabudowań, zainstalowano połączenia telefoniczne itp.). W miarę rozwoju zakładu i zatrudnienia w nim coraz większej ilości miejscowej ludności, przeobrażenia obejmują swym zasięgiem coraz dalsze części wsi i przekształcają ją z wolna w osiedle typu miejskiego.

PRZYPISY

1. Por. K. Buczek, Kilka uwag o zagadnieniach teoretycznych badań historycznych w ogóle, a historyczno-osadniczych w szczególności. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. X, nr 1—2, 1962, s. 18.
2. Por. P. George, Wieś. Warszawa 1959, s. 80, 82.
3. M. Dobrowolska, Badania nad geografią osiedli południowej Małopolski. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny” WSP w Krakowie, z. 8: Geografia. Kraków 1958, s. 93—124; M. Dobrowolska, Przemiany struktury społeczno-gospodarczej wsi Małopolskiej. „Przegląd Geograficzny” 1959, z. 1, s. 3—32; M. Dobrowolska, The morphogenesis of the agrarian landscape of southern Poland. Morphogenesis of the agrarian cultural landscape. „Geografiska Annaler” Vol. XLIII, 1961, nr 1—2.
4. W. Czosnek, Przemiany struktury agrarnej powiatu tarnobrzesckiego na przykładzie wsi Stale w XIX i XX wieku. [Praca magisterska, maszynopis. Katedra Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie. Kraków 1963]; J. Hawrylak, Przemiany gospodarczo-społeczne w Miękini w okresie Polski Ludowej [Praca magisterska, maszynopis. Katedra Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie. Kraków 1962]; B. Patrzyk, Przemiany struktury społeczno-gospodarczej wsi w rejonie naftowym powiatu gorlickiego po II wojnie światowej. [Praca magisterska, maszynopis. Katedra Geografii Ekonomicznej w Krakowie. Kraków 1963]; S. Sadowska, Przemiany gospodarczo-społeczne w zapleczu Jaworzna po II wojnie światowej na przykładzie Byczyny, Ciężkowic i Jelenia. [Praca magisterska, maszynopis. Katedra Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie. Kraków 1964]; S. Zimnal, Przemiany gospodarczo-społeczne i demograficzne Gierałtowic w okresie 14-lecia Polski Ludowej. [Praca magisterska, maszynopis. Katedra Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie, Kraków 1959]; A. Prochownik, Przemiany struktury osadniczo-agrarnej wsi powiatu proszowickiego od połowy XIX wieku do 1960 r. „Dokumentacja Geograficzna” 1965, z. 6. A. Prochownik, Przemiany struktury osadniczo-agrarnej w zapleczu tarnobrzesckiego ośrodka siarkowego [w druku]; A. Prochownik, Wpływ zarobkowania pozarolnego na zmiany w przestrzennym układzie osiedli na przykładzie wsi Włostów i Błonie w powiecie sandomierskim [w opracowaniu].
5. M. Kiełczewska-Zaleska, O powstaniu i przeobrażaniu kształtów wsi Pomorza Gdańskiego. „Prace Geograficzne” nr 5. Warszawa 1956, s. 24.
6. Por. M. Dobrowolska, Badania nad geografią osiedli ..., s. 103—104 i 124.
7. Por. A. Prochownik, Rozdrabnianie gospodarstw a emigracja ze wsi. Studium wsi Piotrkowice Wielkie w powiecie proszowickim. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny” WSP w Krakowie, z. 10: Prace geograficzne. Kraków 1962, s. 159—176.

- A. Prochownik, *Przemiany struktury osadniczo-agrarnej wsi powiatu proszowickiego ...*, s. 107—119.
8. A. Prochownik, *Przemiany...*, s. 38—106; D. Kowalik Bodzak, *Wpływ podziału spadkowego, komasacji i parcelacji na zmianę układów przestrzennych wsi w powiecie puławskim od połowy XIX wieku*, „Dokumentacja Geograficzna” 1964, z. 4.
9. A. Prochownik, *Przemiany...*, jw.
10. J. Hawrylak, *Przemiany gospodarczo-społeczne w Miękini*, jw.; A. Prochownik, *Wpływ zarobkowania pozarolnego na zmiany w przestrzennym układzie osiedli na przykładzie wsi Włostów i Błonie w powiecie sandomierskim*, jw.

A. Prochownik

A STUDY OF THE TRANSFORMATIONS IN AGRARIAN AND SETTLEMENT STRUCTURES IN SOUTHERN POLAND

Summary

The study contains the results of research carried out on the transformation of agrarian and settlement structures in Southern Poland, founded upon selected examples from different theses written by students for their Master's Degree between 1958 and 1965 and the authoress's own investigations conducted in the districts of Proszowice, Sandomierz and Tarnobrzeg. It has been found that in industrialized regions the most essential changes in agrarian structure are associated with the inflow of population and the quick rate of comminuting peasants' fields and allotments. Thus the large farms were transformed into small farms and working plots. Upon agricultural areas the greatest transformations were due to agrarian reforms, i. e. land integration and parcelling out. There labourers' farms were not too much comminuted, since the process was checked by the considerable outflow of population from the villages to the towns. As to changes in the spacial forms of settlement, they comprise: the expansion of the particular villages under the effect of parcellation, dispersion due to land integration, and the growing density and length of the building-up along roads as a result of land being divided among the different family members. The fact that former labourers obtained jobs outside agriculture, as well as industrial development on the spot resulted in the quick expansion of living quarters of suburban character, located near working places or at the roads and highways leading to them. In the case of suburban villages, this leads up to an incorporation of villages into the main town organism.

Амалия Проховник

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ОСАДНИЧЕСКИ-АГРАРНЫХ СТРУКТУР В ЮЖНОЙ ПОЛЬШЕ

Резюме

В работе представлены итоги исследования преобразований осаднически-аграрных структур в южной Польше на основании примеров из избранных магистерских диссертаций за 1958—1965 гг. и собственных наблюдений автора

в Прошовицком, Сандомерском и Тарновжегском повятах. Из этих материалов следует, что в округах с развитой промышленностью перемены в аграрной структуре связаны с притоком населения, а также с быстрым темпом дробления полей и участков земли. Более крупные сельские хозяйства преобразовывались в мелкие хозяйства и в участки для рабочих. Самые значительные преобразования в сельскохозяйственных районах происходили под влиянием аграрных реформ, т. е. укрупнения и парцелляции. Дробление хозяйств в этих районах не принимало слишком больших масштабов, так-как было заторможено значительной эмиграцией деревенского населения. Перемены в пространственных формах осадничества вызваны развернутым строительством в деревнях вследствие парцелляции, дисперсией в результате укрупнения и удлинением застройки вдоль дорог в результате семейного деления земель. Поиски заработка вне сельского хозяйства и развитие местной промышленности привело к бурному развитию строительства, главным образом жилых домов пригородного типа, расположенных вблизи мест работы или дорог ведущих к этим заводам. Что касается пригородных сел, то эти процессы ведут к органическому их слиянию с городами.